

De boekhouder van La Calzada

Berten Pil

Primavera Pers, Leiden

© Berten Pil, 2018

ISBN 978-90-5997-273-5

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ontwerp omslag: Katleen Poelmans

Foto auteur: Liesbet Claerbout

Druk en afwerking: Wilco Printing & Binding

www.primaverapers.nl

Ventana

Un trozo de azul tiene mayor
intensidad que todo el cielo,
yo siento que allí vive, a flor
del éxtasis feliz, mi anhelo.

Un viento de espíritus pasa
muy lejos, desde mi ventana,
dando un aire en que despedaza
su carne una angelical diana.

Y en la alegría de los Gestos,
ebrios de azur, que se derraman...
siento bullir locos pretextos,
que estando aquí ¡de allá me llaman!

Alfonso Cortés

San Pedro de la Laguna, 18 juni 1934

Mijne heren,

Aangezien ik me onmogelijk kon verzoenen met de onzekere toekomst die mijn deel werd sinds ik onverwacht mijn geliefde Granada diende te verlaten als banneling en een leven in het onbekende tegemoet ging, heb ik na rijp beraad besloten huiswaarts te keren om mijn naam te zuiveren van alle blaam. Langs deze weg wens ik u mijn oprechte erkentelijkheid te betuigen voor al uw onbaatzuchtige hulp die, dat kan ik niet genoeg benadrukken, meer inhield dan wat men in alle redelijkheid zelfs van zijn beste vrienden of naaste familieleden mag verwachten. Verschillende weken zijn voorbijgegaan sinds de donkere dag waarop wij de deur van het magazijn in León achter ons dichtsloten en onze uittocht een aanvang nam. Ik heb vroeger onvoldoende beseft dat het noodlot ons kan dwingen in een richting die we zelf niet beheersen en ons soms noopt om onherroepelijke keuzes te maken. Wij veranderen de wereld door onze daden maar ook het leven zelf verandert ons, zelfs in ons diepste en meest persoonlijke denken en zijn, of we dat nu aanvaarden of niet. Laat deze schamele gedachte het inzicht zijn waartoe ik ben gekomen. Ik wens mij tevens uitvoerig te verontschuldigen voor alle onmiskerbare overlast die ik u heb bezorgd en ik ben mij terdege bewust van de lijfelijke risico's die u en de uwen voor mij hebben genomen. Weet hoe graag ik u deze boodschap persoonlijk had overgebracht zonder de emotionele afstand die woorden op papier, ontdaan van intonatie, onvermijdelijk kenschetst, maar het is beter zo. Ik weiger afstand te nemen van de wereld die de mijne was en die op ditzelfde moment zonder mij verdergaat. Moge het u allen goed gaan. Uw toegenegen,

Fanuel Alvarez

1 Granada, dinsdag 14 november 1933

Het kan niet later dan kwart over negen in de ochtend zijn geweest toen mijnheer Alvarez licht hijgend en met een ietwat gejaagde blik de trappen opliep van zijn kantoor in de buurt van het Parque Central en de kathedraal van Granada. Hij zat stevig in het pak, hoewel de lucht reeds vroeg in de ochtend zwaar was van de vochtige warmte die het in deze tijd van het jaar lastig maakte om te bewegen en het lichaam afmatte. Het beloofde een broeierige dag te worden en de lucht was zwanger van dikke regenwolken die lui kwamen aandrijven vanaf het meer van Cocibolca. Al meer dan twintig jaar wandelde de heer Alvarez elke dag stipt op tijd naar zijn werk, zijn aktetas onder de arm, het hemd gesteven, de das steeds passend en nooit schreeuwerig. Immers, een man die discreet en onopvallend wil zijn zoals mijnheer Alvarez zal ervoor waken om door felle kleuren de aandacht op zichzelf te vestigen, iets wat trouwens niet zou getuigen van smaak en fatsoen. Hij verkoos op te gaan in het decor en op de achtergrond in stilte te werken. Dat was trouwens ook wat de meeste van zijn cliënten van hem verwachtten: ingetogen gecijfer, niets opdringerigs of opzichtigs, een heer die geen vragen stelt bij vreemde transacties of aankopen bij onbestaande leveranciers.

Mijnheer Alvarez was een nijver boekhouder en in de loop van vele jaren noeste arbeid had hij bij de commerciële elite van Granada en zelfs ver daarbuiten de reputatie opgebouwd betrouwbaar, vindingrijk en efficiënt te werk te gaan. Zijn kantoor was royaal gehuisvest in een van de prachtige koloniale monumenten vol colonnades en marmeren trappen in de Calle La Calzada, die de Spanjaarden hadden doen verrijzen ten koste van zweet en bloed van degenen aan wie het land voorheen had toebehoord.

Alvarez dacht overigens nooit aan die bloederige geschiedenis tijdens de dagelijkse tocht naar zijn werk. Dergelijk ijdel gemijmer over een verleden waar niets meer aan te wijzigen viel, beschouwde hij als zinloos, een ware verspilling van tijd die hij veel nuttiger kon besteden. Bijvoorbeeld om zich te verdiepen in de finesses van activa en passiva en de afschrijvingen van materiële verworvenheden.

Hij had deze weg zo vaak genomen dat hij hem wel kon dromen,

zeven treden omhoog naar de dubbele deur, de brede gang met de oude verweerde plavuizen met links de doorkijk naar het agentschap van de Banco Nacional dat hier al sinds mensenheugenis was gevestigd. Een flauwe knik ter begroeting van de beamtten aan het loket. Hoewel het niet in zijn hoofd zou opkomen om familiair te worden met gewone klerken durfde hij ze ook niet helemaal te negeren uit vrees voor geroddel dat funest kon zijn voor zijn gedegen reputatie. Tweeëntwintig stappen brachten hem naar een tweede trap, iets minder breed maar nog steeds indrukwekkend – ooit had het huis toebehoord aan de hooggeplaatsten en edelen die het land bestuurden voor hun overzeese meesters en die hielden van pracht en praal en wereldse schoonheid. Bovenaan de trap begon een gaanderij bezet met eeuwenoud stucwerk, breed en vol licht vanuit de met glas overdekte vierkante binnenplaats. Langs de rand was het glaswerk vernieuwd en uitgevoerd in kleurrijke arte jovenstijl, maar dat eclectische gedoe was niet aan mijnheer Alvarez besteed. Dan nog vijf passen tot zijn kantoor.

Hij was overigens niet altijd in een dergelijk weelderig pand gehuisvest; de eerste jaren had hij het best moeilijk gehad. Een jonge boekhouder, nog niet bedreven in het subtiel manoeuvreren door het fijne spinrag dat de rijken en machtigen van de stad onzichtbaar verbond in een fragiel net van sociale relaties. Hij had snel geleerd dat in dat universum de ongeschreven regels gelden van het ‘ons kent ons’ waar iedereen uiteindelijk beter van wordt. Zo was het altijd gegaan en zou het nog vele eeuwen kunnen doorgaan. Een wereld die moeilijk toegankelijk is voor mindere goden wier naam niet onlosmakelijk is gekoppeld aan oud kapitaal of invloedrijke burgerij. Vele jaren van stug volgehouden arbeid had het hem gekost om het vertrouwen te winnen van de vooraanstaande families van de stad. Een voor een waren ze uiteindelijk gezwicht voor zijn saaie maar integere imago. Hij straalde degelijkheid uit en ze hadden hem uiteindelijk hun boekhouding toevertrouwd. Niet in de laatste plaats omdat hij feilloos aanvoelde wie van de schromelijk onderbetaalde ambtenaren van het Ministerio de Hacienda y Crédito Público hij soms wat zakgeld diende toe te stoppen.

Hij knikte lizzig naar mevrouw Sotelo, zijn secretaresse sinds vele jaren. De dame was de gedienschtigheid in persoon en uit erkentelijkheid schonk mijnheer Alvarez haar jaarlijks een week betaald verlof

in wat hij van zichzelf een gebaar van sociale vooruitstrevendheid vond waarmee hij zijn tijd ver vooruit was. Vaak had hij zich afgevraagd of hij haar niet beter kon ontslaan om zo wat geld uit te sparen. Geld waar hij hard voor had gewerkt en dat hij met tegenzin zag wegvloeien. Anderzijds diende iemand de telefoon op te nemen en gaf het onmiskenbaar meer cachet aan de zaak als een beller niet meteen bij hem terecht kwam maar door een ondergeschikte werd doorverbonden. Verder ontlastte ze hem van allerhande saaie correspondentie en schrijfwerk waar hij weinig zin in had en dat hij als een verspilling van zijn intellectuele capaciteiten beschouwde. Bovendien, en dat vooral was haar redding, had hij zelfs na al die jaren niet de elementaire vaardigheden verworven om koffie te zetten op de wijze van mevrouw Sotelo. Koffie was een van zijn weinige zwakheden, de echte dan welteverstaan en niet de flauwe oplossing die zijn stadsgenoten bedoelden wanneer ze over koffie spraken. Mijnheer Alvarez dronk enkel de beste arabica uit de hooglanden van Colombia. Daar, in de diepe valleien rond Manizales en Pereira, waar de dagloners in de hete middagzon ploeterden om met de hand alleen de allerrijpste bonen te plukken, groeide het zwarte goud dat mijnheer Alvarez zich als een van zijn weinige uitspattingen veroorloofde.

Een vleug koffiearoma waaide hem tegemoet terwijl hij de deur opende. Zorgvuldig hing hij zijn jas aan de haak en nam zelfverzekerd plaats achter zijn mahoniehouten bureau. Door het raam kon hij nog net de woning zien op de hoek van de Plaza de la Independencia en Calle del Beso, waar Rubén Darío ooit had gewoond in de periode dat hij in Granada werkte. Hij rommelde wat door de ingekomen post en sneed met een zilveren briefopener envelop na envelop open. Nauwgezet stapelde hij de opengemaakte post in een cartesisch assenkruis, briefwisseling met de administratie linksboven, cliënten rechtsboven, betalingen linksonder, en diversen rechtsonder. Die diversen stoorden hem, mensen stuurden hem ongewenste reclame of persoonlijke correspondentie op zijn kantooradres. Dat laatste vooral vond hij getuigen van slordigheid, iets wat hij uitermate verfoeide. Voor men het goed beseft, regeert de chaos en gaat de door de natuur zelf ingegeven rangorde tussen mensen en zaken teloor. De hele complexe piramide van de maatschappij dreigt te wankelen en alle van generatie op generatie overgeleverde verwor-

venheden worden tenietgedaan. Mijnheer Alvarez hield ervan dat mensen hun plaats kenden en ook de voorwerpen in zijn leefwereld dienden hun vaste orde te hebben. Het hielp hem de dagelijkse gang van zaken beter te controleren en te beheersen. Hij nam een van de lijvige mappen uit het rek en begon zich te verdiepen in de complexe wereld van de transitorische posten en tussenrekeningen. Een waar genoeg had hij het steeds gevonden om evenwicht te brengen in de eindeloze zee van cijfers, tot alle kolommen naadloos overeenstemden en er een interne harmonie ontstond als ging het om een polyfonisch meesterwerk. Node stopte hij zijn gepriegel met cijfers rond het middaguur om te gaan lunchen in de Club Social, van oudsher een trefpunt voor iedereen die iets te betekenen had en de uitgelezen plek in Granada voor heren van stand om te genieten van hoogstaande conversatie en fijne sigaren. Zoals elke dag kocht hij in het Parque Central een krant van dezelfde, luidkeels onder een mangoboom met *La Prensa* leurende venter. Dit dagblad, onder hoofdredacteur Pedro Joaquín Chamorro Zelaya, stond achter de idealen van de Conservatieve Partij, idealen die mijnheer Alvarez maar al te goed kende: *Dios, orden y justicia*. Hij had de kern van zijn bestaan zelf niet beter kunnen verwoorden.

Het was drukkend warm en hij voelde het zweet parelen onder zijn overhemd. Gelukkig was de Club Social, gevestigd in een prachtig neoklassiek pand op de hoek van het park en de Calle El Consulado, vlakbij. De portier kende hem en loodste hem meteen naar zijn tafeltje, waar hij had afgesproken met mijnheer Fuentes, de zeer vermogende eigenaar van een handvol tabaksplantages bij Rivas en heel wat vastgoed in Granada. Dat grote geluk was deze enigszins corpulente en uiterst joviale heer zomaar aangespoeld tijdens zijn adolescentie toen hij kennis had mogen maken met de jeugdige María Siqueira. Haar fysieke aantrekkingskracht en haar verbale temperament alsook de uitgestrekte landerijen van haar vader zaliger hadden hem overreed voortijdig afscheid te nemen van zijn boeiende vrijgezellenbestaan.

Mijnheer Fuentes begroette hem hartelijk en zei dat hij het steeds weer een waar genoeg vond Alvarez te mogen ontmoeten. Met een weids gebaar nodigde hij de boekhouder uit om plaats te nemen. Alvarez stak zijn klamme rechterhand uit ter begroeting, haalde een zijden zakdoek met rood en groen paisleymotief, een duur kerstge-

schenk van mevrouw Sotelo, uit zijn jaszak en depte zijn voorhoofd.

‘Alles goed met u?’ vervolgde Fuentes, terwijl hij zich frisse lucht toewaaid met zijn panamahoed. Hij wees op zijn opgevouwen krant. ‘Het zijn voorwaar bewogen tijden.’

‘Dat zegt u goed,’ antwoordde Alvarez. ‘Er zijn geen zekerheden meer en dat kan nooit goed aflopen.’

Een schreeuwende kop op de voorpagina van de krant, net naast een reclame van de Compañía Cervecera de Nicaragua voor Xolotlánpils, meldde dat de troepen van generaal S. en de Nationale Garde meer dan honderd keer slaags waren geraakt sinds het vredes-akkoord begin dit jaar. De Amerikanen waren nu eindelijk weg, aldus het artikel, het bakkeleien ging evenwel gewoon verder.

‘Gelukkig gebeurt het allemaal ver weg in de rimboe in het noorden,’ merkte Fuentes op.

‘Gelukkig,’ beaamde mijnheer Alvarez. ‘We kunnen herrieschoppers missen als kiespijn.’

Hij frunnikte wat aan zijn revers en mompelde iets vaags over het feit dat politiek hem hoe dan ook niet bijster interesseerde en schimmige generaals in de jungle al helemaal niet, zolang er maar orde in het land kwam en hij zijn werk naar behoren kon uitvoeren. Op de achtergrond weerklonk zacht *Don't blame me* van Johnny Mc Hugh. Mijnheer Alvarez had er nooit bij stilgestaan dat er 's middags muziek werd gedraaid in de Club Social. Het had iets frivools, een club vol rum en cognac nippende heren, een dure sigaar in de hand en met een streep jazz als achtergrondbehang.

‘Daar zegt u wat Fanuel, laat de politici maar aanmodderen, zolang wij ongestoord ons werk kunnen doen.’ Aangezien mijnheer Alvarez niet echt geïnteresseerd leek, besloot Fuentes de politiek te laten rusten.

‘Er zijn belangrijker zaken in het leven, de inwendige mens bijvoorbeeld. Sta mij toe een ober te roepen. De Club Social heeft een reputatie hoog te houden op culinair vlak, dus voor onze lunch zitten we goed.’

Op het dagmenu stond guapote uit het Lago Cocibolca met salsa criolla en rijst. Een kwartiertje later kwam de ober in zijn keurige pak aandraven met volle borden en terwijl Fuentes mijnheer Alvarez uitvoerig onderhield met de laatste roddels die de ronde deden in de betere kringen, aten ze met smaak. Af en toe gromde mijnheer Alva-

rez goedkeurend, waarbij het niet helemaal duidelijk was of dat nu louter sloeg op het vakwerk van de kok of ook op de smeulige details over de interne keuken van het gegoede volk die Fuentes hem met enig gevoel voor pathos voorschotelde.

Mijnheer Fuentes bestelde achteraf nog dure rum uit Chichigalpa en stak een sigaar op die, te oordelen naar de geur, vervaardigd was uit de fijnste Virginiatabak uit Nicaragua, met de hand gerold door een van de vele mestizodames werkzaam op zijn eigen finca's. Het plukken van tabak en rollen van fijne sigaren waren overigens niet de enige lovenswaardige dienst die de dames uit de dorpjes rond Rivas mijnheer Fuentes bewezen. Hij stond er al zijn hele leven om bekend de katjes in het donker te knijpen en boze tongen beweerden dat het feit dat hij gehuwd was daar weinig aan had veranderd. Dit alles waren slechts geruchten, ze waren echter dermate hardnekkig dat mevrouw Fuentes haar echtgenoot op een ochtend voor een dwingende keuze had gesteld: als hij zijn liederlijke leven niet vaarwel zou zeggen, zou zij per omgaande de gezinswoning verlaten. Dat zou onvermijdelijk nog meer achterklap veroorzaken, maar ze was de uitpattingen van haar eega zo beu dat roddel haar niet meer kon deren. Bovendien was ze zelf meer dan welgesteld en had ze haar losbandige echtgenoot helemaal niet nodig om haar rijkeluisleventje voort te zetten. Wat haar er zeker niet van zou weerhouden zich te koesteren in haar slachtofferrol en wraak te nemen door ongebreideld het onderste uit de kan te eisen.

De onaangename eventualiteit dat zijn vrouw bij een scheiding aanspraak zou durven maken op de helft van zijn wereldse goederen stemde Fuentes ietwat ongerust. Zijn bezit lag hem na aan het hart en mijnheer Alvarez hield dat alles nauwkeurig bij in dikke mappen met onderverdeling in credit en debet. Opdat het allemaal niet zo'n vaart zou lopen, werd Fuentes wat discreter in zijn escapades. Liever dat dan eindeloze juridische gevechten of, erger nog, de publiekelijke afkeuring door de roddelende beau monde. Want Granada bleef een conservatief bolwerk en hoewel elke heer van stand hem zou vergeven dat hij rotzooide met het personeel, zou openlijke ruzie met zijn schoonfamilie funest zijn voor zijn zakelijk succes. Fuentes blies de rook van zijn sigaar bedachtzaam voor zich uit in sierlijke blauwgrijze kringen.

'Weet u Fanuel, sommigen beginnen zich af te vragen of het een

goede zaak was om Somoza te promoveren tot hoofd van de Nationale Garde. In bepaalde kringen fluistert men dat hij niet te vertrouwen is en voor eigen rekening rijdt.'

Mijnheer Alvarez nipte van zijn glas zonder iets te zeggen, over politieke intriges had hij hoegenaamd geen mening.

Fuentes ging onverstoord verder. 'Dat lijkt me echter te ver gaan. De man kan een gezond tegengewicht vormen voor de invloed van generaal S. Begrijp me niet verkeerd, we rekenen vooralsnog op president Sacasa om rust te brengen, een liberaal met open geest die tenminste begrijpt dat onze zaken niet gediend zijn met al te veel bemoeienissen van overijverige ambtenaren.' Een rookwolk verborg even zijn gezicht in een blauwe mist.

'De pers vindt het verontrustend dat hij zijn greep lijkt te verliezen op het functioneren van de Garde. Nu, ze moeten de krant natuurlijk ergens mee vullen.'

Alvarez haalde zijn schouders op. Somoza vond hij maar een opportunist. Hij wist dat deze de rol van tolk had gespeeld gedurende de onderhandelingen over de machtsoverdracht en daarbij blijkbaar zoveel indruk had gemaakt dat de Amerikanen hadden voorgesteld hem tot hoofd van de Garde te promoveren.

'Een tolk die brigadegeneraal wordt, hebt u daar werkelijk vertrouwen in?' vroeg mijnheer Alvarez. Hij keek sceptisch, maar Fuentes liet zich niet uit het veld slaan.

'Mijn goede vriend Fanuel, we hebben in jaren niet meer zo dicht bij vrede en voorspoed gestaan en als de zaken goed gaan, wordt u daar ook beter van.'

Mijnheer Alvarez keek nog steeds bedenkelijk. 'Ik kan helaas uw ongebreideld optimisme niet delen. Al dat politieke gekonkel heeft tot nog toe alleen maar chaos veroorzaakt. Maakt u zich dan geen zorgen over de algemene malaise, de instortende koffieprijsen, de internationale economische neergang of een mogelijke opstand van het gewone volk tegen hun onzekere leefomstandigheden?'

Mijnheer Fuentes, die het allemaal al veel te ver vond gaan, antwoordde schertsend dat er voor een fijne sigaar altijd een markt was en de Nationale Garde het plebs wel kalm zou houden.

'Als u het zegt.' Mijnheer Alvarez leegde zijn glas in één lange teug. 'Ik moest maar eens gaan, er ligt nog heel wat dringend werk op mij te wachten. Tot binnenkort, moge het u goed gaan.'

Hij zette zijn hoed op en sloot de knopen van zijn grijze vest, dat duidelijk zijn beste tijd had gehad en nogal wat sleet vertoonde aan de mouwen en rugpanden. Mevrouw Sotelo had hem in een vrijmoedige bui al eens duidelijk gemaakt dat een pak in vakkundig maatwerk maatschappelijk succes uitstraalde en een betere indruk zou maken op zijn rijke klandizie. Voor een relatief bescheiden bedrag zou hij zijn pakken kunnen laten vervaardigen bij een huis met aanzien dat enkel werkte, zo was haar verzekerd, met de allerbeste materialen. Mijnheer Alvarez wuifde haar goedbedoelde raad echter achteloos weg. Een dergelijke aanschaf zag hij als een teken van nutteloze ijdelheid. Het verschoten jasje benadrukte jammer genoeg ook zijn schriele gestalte en magere schouders, meer nog dan de goedkope slobberjassen die hij in zijn beginjaren noodgedwongen droeg. Ondanks menig copieus etentje in de Club Social kwam mijnheer Alvarez geen gram aan, daarvoor was hij te veel piekeraar.

Het was nu nog heter op straat en binnen de kortste keren voelde hij de zweetdruppels weer over zijn rug lopen. De vochtige bries die 's ochtends aanwaaide over het meer en in het natte seizoen wat verlichting bracht, was helemaal gaan liggen. Bovendien sneed zijn das hem in de middaghitte de adem af. De rest van de dag werkte hij naarstig verder, want hij stond erop zijn zaken tijdig klaar te hebben en zijn cliënten tevreden te houden. Mevrouw Sotelo had hem al vaak gesuggereerd een hulpje te zoeken om hem werk uit handen te nemen, maar uit gierigheid en ongezonde controledrang weigerde hij hardnekkig daarop in te gaan. Het leek hem pure verspilling om een onervaren jongeling in loondienst te nemen om zijn complexe dossiers te behandelen. Zo'n lamlendige klerk met een slecht voorkomen kon nooit dezelfde liefde voor het vak koesteren en zou zodra hij de kans kreeg zijn tijd verdoen met uit het raam staren en her en der loze praatjes verkopen. En dus ploeterde hij alleen verder, soms zelfs op vrije dagen, wanneer de rest van de stad op zijn paasbest voorbij flaneerde onder de mangobomen op de Calle La Calzada, op weg om te gaan paraderen op de Malecon langs het Lago Cocibolca.